

"YOSH ILMYI IJODKORLAR: SHARLOTTA BRONTENING "JEYN EYRE" ASARI ASOSIDA"

mavzusidagi ilimiy maqolalar to'plami

"JANE EYRE" ASARIDA ISTAK MAYLINING QO'LLANILISHI

Sobirov Bekzod Nizomboy o'g'li
ITU filologiya kafedrasida assistent o'qituvchisi
sobirovbekzod@nukusii.uz

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15635589>

Annotatsiya. Ushbu maqolada Charlotta Brontening "Jane Eyre" romanida istak maylilarning qo'llanish xususiyatlari tahlil qilinadi. istak maylilar yordamida ifodalangan xayoliy holatlar, istaklar, ehtimoliy voqealar va orzu-armonlar roman qahramonlarining ruhiy holatini ochib berishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Tahlil jarayonida roman matnidan olingan real misollar asosida subjunktiv shakllarning semantik funksiyasi, stilistik ta'siri va ularning badiiy uslubdagi o'rni ko'rib chiqiladi. Maqola ingliz tilidagi grammatik shakllarning badiiy matn tahlilida qanday ishlatilishini tushunishga qaratilgan bo'lib, tilshunoslik hamda adabiyotshunoslik yo'nalishidagi tadqiqotchilar uchun foydali bo'lishi mumkin.

Kalit so'zlar: istak mayli, xayoliy holat, istak, "Jane Eyre", Charlotta Bronte, ingliz tili grammatikasi, badiiy uslub, semantik tahlil.

Kirish. XIX asr ingliz adabiyotining yorqin namunasiga aylangan Charlotta Brontening "Jane Eyre" romani inson ichki kechinmalari va axloqiy tanlovlarini badiiy ifodalashda muhim ahamiyatga ega. Asarda ishlatilgan grammatik vositalar, xususan istak maylilar, qahramonlarning orzu-istaklari, armonlari va xayoliy holatlarini yoritishda asosiy rol o'ynaydi. istak mayli ingliz tilida ro'y bermagan yoki ehtimoldan yiroq holatlarni ifodalashda qo'llaniladi. Ushbu maqolada "Jane Eyre" romanida bu shakllarning qanday ishlatilgani, ularning semantik va stilistik yuklamalari tahlil qilinadi.

Avvalo, istak mayli (subjunctive mood) – ingliz tilidagi fe'lning maxsus holatlaridagi ishlatilish shaklidir. Bu shakl orqali real hayotda ro'y bermagan, ammo istalgan yoki taxmin qilingan holatlar ifodalanadi.

Jumladan:

xayoliy holatlar (If I were..., If only I had...),
istak va orzular (I wish..., I would like to...),
ehtimol va taxminlar (She might have gone...),
maslahat va buyruqlar (It's important that he be...).

Mazkur grammatik shakllar ayniqsa adabiyotda ko'p uchraydi, chunki ular inson ichki olamidagi mavjud bo'lmagan, biroq tasavvur qilinayotgan holatlarni ifodalashda xizmat qiladi. Bu jihat "Jane Eyre" asarida o'z aksini topgan.

"YOSH ILMYIJODKORLAR: SHARLOTTA BRONTENING "JEYN EYRE" ASARI ASOSIDA"

mavzusidagi ilimiy maqolalar to'plami

"Jane Eyre" asarida bosh qahramon Jane hayot yo'lida ko'plab sinov va tanlovlarga duch keladi. Bu tanlovlar ko'pincha u uchun axloqiy, ijtimoiy va shaxsiy qadriyatlar nuqtayi nazaridan murakkab bo'ladi. Shu holatlarda u ko'pincha xayoliy muqobil holatlar haqida o'ylaydi. Masalan, asarning markaziy nuqtalaridan biri – janob Rochester bilan bo'lgan munosabatdir. Jane unga chin dildan oshiq bo'lsa-da, uning avvaldan turmush qurganligini bilgach, axloqiy me'yorlardan chekinishni istamaydi. Bu vaziyatda istak maylilar orqali uning ichki kurashi ifodalanadi: "If he were not already married, I would stay with him forever." Bu yerda "were not" shakli orqali mavjud bo'lmagan (ya'ni uning turmush o'rtog'i yo'q degan xayoliy holat) ifodalanoqda. "Would stay" esa bu xayoliy holatda amalga oshgan bo'lgan harakatni bildiradi [3, 49-58].

Asarda qahramonlarning ichki armonlari, afsuslanishlari, o'tgan davrni eslash va unga qaytishni istashlari juda ko'p. Aynan shunday holatlarda "I wish", "If only" kabi iboralar va ularning subjunktiv shakldagi davomlari keng qo'llaniladi. Masalan: "I wish I had known my parents. I might have lived differently." Bu ibora Jane Eyrening bolalik davridagi yolg'izlik, mehr-muhabbatga tashnalik holatini ifodalashda ishlatilgan. "I wish I had known" orqali u mavjud bo'lmagan, o'tmishda ro'y bermagan voqeani xayoliy tarzda tilga olmoqda. "Might have lived" esa bu holat ro'y berganida qanday bo'lishi mumkinligini bildiradi. Bunday iboralar orqali Bronte o'z qahramonining murakkab ichki dunyosini ochadi, ularning orzulari bilan real hayot o'rtasidagi qarama-qarshilikni ko'rsatadi.

"Jane Eyre" asarida istak mayli ko'pincha shartli gaplar shaklida uchraydi. Bu orqali muallif "agar bunday bo'lganida, bunday bo'lardi" degan g'oyani ilgari suradi. Bu usul, ayniqsa, Jane ning ichki kechinmalarini ifodalashda, u qanday yo'l tutganida nimalar yuz berishini taxmin qilishda xizmat qiladi. Quyidagi misol buni yaqqol ko'rsatadi: "If I had accepted Mr. St. John's proposal, I might have lived an honorable but loveless life." Bu yerda "had accepted" – o'tmishdagi amalga oshmagan harakat, "might have lived" – o'sha holat ro'y berganida ehtimol sodir bo'lgan hayotni bildiradi. Bu orqali Bronte axloqiy jihatdan to'g'ri, biroq hissiy jihatdan bo'sh hayot konsepsiyasini tasvirlaydi [2, 223-229].

Sharlotta Bronte o'z asarida istak maylilarni faqat grammatik vosita sifatida emas, balki psixologik kontrast yaratish uchun ham mohirlik bilan ishlatadi. Masalan, real holat bilan xayoliy holat o'rtasida chuqur tafovutlar mavjud: "If I had chosen differently, would I be happier now?" Bu jumla Jane'ning tanlovlaridan keyingi shubhalari, o'z-o'zini tahlil qilish holatini aks ettiradi. Bu yerda "would I be" degan

"YOSH ILMYIY IJODKORLAR: SHARLOTTA BRONTENING "JEYN EYRE" ASARI ASOSIDA"

mavzusidagi ilmiy maqolalar to'plami

ibora yordamida u hozirgi hayotidan norozi emasligini, lekin muqobil imkoniyatlar haqida o'ylayotganini bildiradi. Shunday qilib, subjunktiv shakllar faqat voqealarni emas, balki fikrlar, kechinmalar, pushaymonlik va orzularni ham tasvirlash vositasiga aylanadi.

Subjunktiv shakllar asarni stilistik va semantik jihatdan boyitishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Bronte bunday shakllar yordamida faqatgina qahramonning ichki dunyosini emas, balki ijtimoiy qarashlar, erk, mustaqillik va axloqiy tamoyillarni ham ochib beradi. Asarda Jane'ning o'z qarorlarini mustaqil qabul qilishi, ichki irodasiga tayanishi – bu uning ijtimoiy tizimga zid bo'lgan qarashlarini bildiradi. Subjunktiv shakllar bu mustaqillikni ifodalashda yordam beradi.

Xulosa. Yuqoridagi tahlillardan kelib chiqib aytish mumkinki, "Jane Eyre" romanida istak maylilarning ishlatilishi asarning g'oyaviy-badiiy mazmunini boyitishda, qahramonlarning ichki kurashi, istak va orzularini ifodalashda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Sharlotta Bronte bu grammatik shakllarni faqat lingvistik vosita sifatida emas, balki estetik va stilistik maqsadlarda chuqur ishlatgan. Shuningdek, asarda bu shakllar orqali real hayot bilan xayoliy dunyo o'rtasidagi bog'liqlik, shaxsiy qadriyatlar bilan ijtimoiy me'yorlar to'qnashuvi, orzu va haqiqat o'rtasidagi murakkab bog'lanishlar mahorat bilan ifodalangan. Natijada, istak maylilar Bronte asarining mazmuniy, ruhiy va badiiy qatlamlarini boyitishda ajralmas omil bo'lib xizmat qiladi. Tilshunoslik nuqtayi nazaridan qaraganda ham, "Jane Eyre" istak maylilarni o'rganish uchun qimmatli badiiy manba hisoblanadi. U tilshunos, adabiyotshunos va tarjimonlar uchun ingliz tili grammatikasining chuqur semantik jihatlarini o'rganishda boy ilmiy material bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullaeva, Nargiza. "DISCRIPTION OF WOMEN IN THE NOVEL "JANE EYRE" BY SHARLOTTE BRONTE." *Scientific Bulletin of Namangan State University* 1.4 (2019): 243-245.
2. IKROMOVNA, MURODOVA MUKADAS, and TILLAYEV ZAFAR AKMALOVICH. "Phrase-structure in English Used in Charlotte Bronte's "Jane Eyre." *International Journal of Innovations in Engineering Research and Technology* 7.05: 223-229.
3. Leláková, Eva, and Andrea Belúchová. "Syntactic Analysis of Sentence Adverbials Observed in the Victorian Novel" *Jane Eyre*." *Arab World English Journal* 11.2 (2020): 49-58.
4. Lelakova, E., and D. Cambalova. "SYNTACTIC APPROACH TO CONDITIONAL CLAUSES BASED ON THE VICTORIAN NOVEL "JANE EYRE"." *Высшее гуманитарное образование XXI века: проблемы и перспективы*. 2021.

"YOSH ILMİY İJODKORLAR: SHARLOTTA BRONTENING "JEYN EYRE" ASARI ASOSIDA"

mavzusidagi ilimiy maqolalar to'plami

5. Samiyeva, Zuhra. "LINGUISTIC ANALYSIS OF WORKS IN FOREIGN LANGUAGE LESSONS (ON THE EXAMPLE OF JANE EYRE)." *Теоретические аспекты становления педагогических наук* 4.8 (2025): 113-117.